

Høring – forslag til ny lov om erstatning fra staten til voldsutsatte.

04.12.20

Vi viser til departementets høringsbrev- og Smiso Telemark og Smiso Troms takker for anledningen til å gi våre innspill.

Støttesenter Mot Incest og Seksuelle Overgrep (Smiso) er et lavterskel hjelpetiltak som gir hjelp til utsatte for seksuelle overgrep og deres nærstående/pårørende. I tillegg drives utstrakt forebyggende arbeid. Vi er et supplement til offentlige tjenester. Tilbudene våre er gratis, krever ingen henvisning og har ingen ventetid. Sentrene finansieres av kommuner, helseforetak, fylkeskommuner og stat. Oversikt over landets sentre finner du blant annet på helsenorge.no og dinutvei.no.

Vi stiller oss positive til det forslaget i høringen som omhandler utbetaling av tilkjent erstatningssum uavhengig av den straffedømtes vilje eller evne til å innfri erstatningskravet, pkt. 8.5.1.2. Det vil være en stor lettelse for mange at utbetaling av tilkjent beløp automatiseres.

Øvrige forslag finner vi det derimot svært vanskelig å finne gode begrunnelser for. Her er det svært mange elementer vi oppfatter at departementet enten har mangelfull kunnskap om, eller ikke vektlagt tilstrekkelig, i forhold til en fenomenforståelse av vold og overgrep. I de fleste tilfellene handler dette om saker hvor krenkelser er begått i nære relasjoner, og ofte overfor barn som ikke kan ivareta egen rettsstilling uten bidrag fra andre voksne. Vold og overgrep avstedkommer også et potensiale for helsemessige plager og relasjonelle utfordringer som vanskeliggjør den utsattes mulighet for å gå i rette med sine overgripere gjennom våre rettsinstanser. Vi viser i denne sammenheng til den fyldige høringsuttalelsen fra advokatfirma Salomon Johansen as og stiller oss i all hovedsak bak denne.

Vi ser også viktigheten av å se denne høringen i sammenheng med flere, og viser til våre uttalelser til følgende:

- Høring - forslag til endringer i straffeprosessloven og straffeloven (etterforsknings- og påtaleplikt i store straffesaker, nytt straffebud om serieovergrep mv.)
- Høring - endringer i straffeprosessloven og straffeloven (overprøving av saksstyrende avgjørelser ved anke mv.)

I sum vil foreslåtte endringer gi en kraftig svekkelse av rettssikkerheten og rettighetene til utsatte for incest og seksuelle overgrep. Vi ber innstendig om større fokus på konsekvensene endringene i sum vil ha for dem vi møter i vårt arbeid. Samtidig oppfordrer vi til større samsvar mellom forslag til endringer og politisk kommunisert vilje og ønske i den offentlige debatt, om et godt og rettferdig system.

I høringen foreligger forslag om strafferettslig dom som premiss for erstatning. Det foreslås noen få unntak. Dette forslaget er en sterk reduksjon i mulighetene til oppreisning for utsatte for seksuelle overgrep.

I 2019 kontaktet 2870 personer ett av landets sentre mot incest og seksuelle overgrep, 1750 av disse var selv utsatt for seksuelle overgrep¹. I statistikken fra Bufdir fremkommer at de aller

1

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Vold_og_overgrep_tall_og_statistikk/sentrene_mot_incest_og_overgrep_i_Norge/Om Brukerne/

fleste ikke anmeldte overgrepene de var utsatt for, kun knappe 24 % hadde anmeldt. Andelen som hadde anmeldt var lavest der overgrep var begått av noen den utsatte er i nær relasjon til, som for eksempel foreldre og foresatte. Halvparten av de som anmeldte overgrepene erfarte at saken ble henlagt. Bare 18 % har søkt om erstatning, og kun 46 % av disse utløste positivt vedtak. Av årsrapport til kontoret for voldsoffererstatning for 2019, mottok 2521 personer erstatning. Av disse var 441 uten at det forelå dom. Dette betyr at etter de nye forslagene ville en betydelig andel av det samlede antall ikke være kvalifisert til å motta erstatning. Slik vi ser det, vil ikke nye regler kunne øke andelen som får erstatning som departementet hevder, snarere tvert imot.

Når vi i tillegg vet at seksuelle overgrep er det rettsområdet hvor det er flest henleggelse, viser det alvoret i å foreslå rettskraftig dom som inngang for søknad. Dette kan ikke leses som annet enn avgrensning og begrensninger i erstatningsordningen. For mange av de vi møter vil derfor forslagene reelt føre til at de fratras muligheten for å søke erstatning gjennom statlig ordning. For flere vil også selve overgrepene de har vært utsatt for, ikke kvalifisere til erstatning slik forslaget nå foreligger. Avgrensningen og vektingen av hvilke overgrep som anses alvorlig nok medvirker til dette. Vi er kritiske til at vurderingen skal legges til hvilken straffebestemmelse det sorterer under, da det varierer med politiets koding og hvilken påtale som utarbeides, og sier svært lite om krenkelsens virkning og skadeomfanget hos den fornærmede for øvrig.

Sivilt søksmål som alternativ vei å gå, fra den utsatte rett mot sin overgriper, er for de fleste ikke ett realistisk og sannsynlig alternativ. De aller fleste blir utsatt for overgrep av noen de har en nær relasjon til, som i seg selv er til hinder for å rettsforfølge denne eller disse. Mange opplever betydelige konsekvenser på fysisk og psykisk helse etter overgrepene, som gjør en rettsprosess umulig å gjennomføre uten ytterligere forverring. Å overlate oppgjøret mellom fornærmet og overgriper til den utsatte, er ikke slik vi ønsker samfunnet vårt skal ivareta utsatte for grov kriminalitet. Som vi skrev i høring om serieovergrep:

«Det vil være et dårlig signal ut til både overgripere og fornærmede, om ikke ethvert overgrep anses like alvorlig eller betydningsfullt [...]»²

Når vi leser disse tre høringene i sammenheng, er begrunnelsene for forslagene til endring, slik vi ser det, hovedsakelig grunnet i økonomiske eller ressursbesparende forhold. Vi er ikke villig til å la slike hensyn gå på bekostning av fornærmedes rettsikkerhet og mulighet for oppreisning, heller ikke der samfunnet ikke makter å få noen dømt for forholdet.

Vi anbefaler sterkt at høringen og forslagene trekkes.

Med vennlig hilsen

Smiso Telemark, ved Inger Lise Stølsvik

Smiso Troms, ved Lene Sivertsen

² <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-endringer-i-straffeprosessloven-og-straffeloven-etterforsknings--og-pataleplikt-i-store-straffesaker-nytt-straffebud-om-serieovergrep-mv/id2737497/?uid=cd0a2b5b-6c5e-477b-855d-bfcb4ad88935>